

Žydronė KOLEVINSKIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas

Prozopografijos metodo išbandymas literatūros tyrimuose: Lietuvių rašytojų draugija Amerikoje

Santrauka. Straipsnyje pristatomas įgyvendinant projektą, finansuotą pagal Lietuvos mokslo tarybos Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą, vykdytas tyrimas, kurio tikslas buvo išanalizuoti 1950–1990 metų Lietuvių rašytojų draugijos sudėtį, svarbiausius veiklos barus, rašytojo profesionalizacijos pradžią ir ypatybes už Atlanto vandenyno. Tyrimo objektas – Lietuvių rašytojų draugija ir jos veiklos pradžia Jungtinėse Amerikos Valstijose nuo 1950 m. iki Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo 1990-aisiais. Pagrindinė nagrinėjama problema – žmonės (rašytojai ir ne tik), aptariamam laikotarpiu priklausę Lietuvių rašytojų draugijai, kurie sudėtingu istoriniu laiku, būdami toli nuo tėvynės, ėmėsi lietuviško kultūrinio ir literatūrinio gyvenimo iniciatyvos. Iki šiol daugiausia nagrinėta atskirų rašytojų, LRD narių, kūryba, gyvenimo ir istoriniai kontekstai. Todėl, atskaitos tašku pasirinkus istorikų jau išbandytą prozopografijos metodą, mėginama jį pritaikyti literatūrologiniame tyrime, kuriame Lietuvių rašytojų draugija Amerikoje matoma kaip viena bendra grupė, vienas tam tikrais saitais susijęs rašytojų tinklas.

Raktažodžiai: diaspora, egzodas, rašytojas, prozopografija, Lietuvių rašytojų draugija.

Įvadas

Lietuvių rašytojų draugijos kelias, ėjęs nuo tarpukario Kauno per Vokietijos, Austrijos DP stovyklas iki Jungtinių Amerikos Valstijų, yra ilgas ir labai svarbus, sujungiantis Lietuvių rašytojų draugijos veiklą Lietuvoje ir Amerikoje, iki šiol dar vis labai mažai tyrinėtas. Dalia Kuiziniene studijoje „Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945–1950 metais“¹ aktualizuoja Vokietijos išvietintųjų asmenų stovyklose (DP) atsikūrusios Lietuvių rašytojų

¹ Kuiziniene, Dalia, *Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945–1950 metais*. Vilnius: Versus aureus, 2023, 517 p.

tremtinių draugijos (LRTD) veiklą. D. Kuizinienė to meto kontekste pabrėžia išskirtines draugijos pastangas „ieškant ryšių, kontaktų su tarptautinėmis rašytojų organizacijomis, telkiant vertėjus lietuvių rašytojų kūrinių vertimui į tarptautines kalbas, visais būdais ieškant pripažinimo Europoje ir pasaulyje“². Tolesnis, amerikietiškas, Lietuvių rašytojų draugijos plėtros etapas, veiklos pobūdis ir kryptys nebuvo tyrinėtos.³ Iš esmės netirta ir Lietuvių rašytojų draugija Amerikoje kaip visuma, kaip bendrija. Lietuvių rašytojų draugijos (LRD) steigties ištakos yra labai svarbios, norint suvokti tolesnę jos raidą, todėl, be publikuotų, reikalingi ir archyviniai šaltiniai, kitų tos pačios ar panašios tematikos aspektų tyrimai. Iki šiol daugiausia nagrinėta atskirų rašytojų, LRD narių, kūryba, gyvenimo ir istoriniai kontekstai. Didžiausio Lietuvos tyrinėtojų dėmesio per šį Nepriklausomybės laikotarpį sulaukė kai kurių išeivijos rašytojų (Juliaus Kaupo, Algirdo Landsbergio, Nelės Mazalaitės, Alfonso Nykos-Niliūno, Henriko Nagio, Liūnės Sutemos, Birutės Pūkelevičiūtės, Antano Škėmos ir kitų) gyvenimo ir kūrybos tyrimai. Vis dėlto buvo svarbu ne matyti ir fiksuoti atskiras biogramas, o jas jungti į kolektyvinį portretą. Būtent dėl šios priežasties kaip metodologinė prieiga pasirinktas prozopografijos metodas.

Pirmiausia, remiantis prozopografijos metodo kriterijais, sukurtas visų LRD narių biografinis žinynas (biogramos), kuris, derinamas su kolektyvine biografija, leidžia apibūdinti tipinį Lietuvių rašytojų draugijos narį. Sudaryto biografinio žodyno dėka tyrime išsikeltas tikslas – socialinė ir kūrybinė šios grupės charakteristikos analizė (būtent dėl šios priežasties tirta grupės sudėtis, socialinė ir teritorinė kilmė, religinė priklausomybė, išsilavinimas, kūrybinis produktyvumas ir t. t.). Asmeninių LRD anketų lapai, epistolika, LRD protokolai, biuletiniai ir kita archyvinė medžiaga atskleidžia iki šiol dar vis ne itin pažįstamą XX a. vidurio iš Lietuvos į Ameriką pasitraukusio kuriančio inteligento paveikslą.

Prozopografijos metodika leidžia išskirti ir apžvelgti tiriamų asmenų, kaip vienos bendrijos narių, panašumus ir skirtumus, apibūdinti bendrą rašytojų veikimo Jungtinėse Amerikos Valstijose biografinį foną. Vadovaujamosi šiais kriterijais: 1) oficiali narystė JAV Lietuvių rašytojų draugijoje po 1950-ųjų; 2) išleistas (-i) kūrinys (-iai). Kūrinio paskelbimas, publikavimas yra svarbus kriterijus, nes, kaip liudija tiriama medžiaga, kai kurie šios draugijos nariai nesijaučia verti priklausyti LRD, nes, kaip patys mini, dar nėra išleidę jokios knygos.

Suformuluotas tyrimo tikslas leido analizuoti, lyginti šios draugijos narių biografijas įvairiais aspektais ir nustatyti, ar galima kalbėti apie tolygų, vientisą rašytojo – LRD nario – portretą konkrečiu laikotarpiu. Tyrime Lietuvių rašytojų draugijos nariais laikomi visi, kurie buvo įrašyti į jos narių sąrašus ir buvo priimti pagal tuo metu galiojusius Lietuvių rašytojų draugijos įstatus. Pirmojoje Nepriklausomos Lietuvos Respublikoje institucija, savotiškai reprezentuojanti ir glaudžianti rašytojus, buvo Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universitetas. Didžioji dauguma prieškarinės Lietuvių rašytojų draugijos narių buvo universiteto studentai ir dėstytojai. Vėliau, draugijai tęsiant veiklą Jungtinėse Amerikos Valstijose, pati Lietuvių rašytojų draugija tapo skėtine organizacija.⁴ Remiantis

² *Ibid.*, 6.

³ Daugiau žr.: Kolevinskienė, Žydronė, „Lietuvių rašytojų draugijai – 100“, *Metai 2* (2022), <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=17325>.

⁴ Daugiau žr.: Kolevinskienė, Žydronė, „The Lithuanian Writers’ Association in America as a Memory Institution of Lithuanian Diaspora“, *Lituanus*, 2019, vol. 65, no. 4, 23–33, <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/b7713a7d-76aa-40d3-91a9-5b0443045431>.

istorikų atliktais draugijų, bendrųjų prozopografiniais tyrimais ir turima medžiaga, galima identifikuoti Lietuvių rašytojų draugijos narių a) išsilavinimą, b) teritorinę ir socialinę kilmę, c) etninę ir konfesinę priklausomybę, d) lyties ir šeimos veiksnį, e) amžiaus grupes ir kartų kaitos problemas, f) konkurencinę kovą literatūros lauke, g) profesinę struktūrą: darbą, veiklą, pragyvenimo šaltinius, h) draugijos likimą iki emigracijos pradžios, okupacijų laikotarpiu iki Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo.

Tyrime naudotus šaltinius galima suskirstyti į kelias grupes: 1) Lituaniistikos tyrimų centre Lemonte ir Čikagoje (JAV) Pasaulio lietuvių archyve esantis Lietuvių rašytojų draugijos fondas; 2) publikuoti egodokumentinių šaltinių rinkiniai, žinynai, biografijos, enciklopedinio pobūdžio leidiniai (pavyzdžiui, „Egzodo rašytojai. Autobiografijos“⁵ ir pan.); 3) su tam tikrų rašytojų (LRD narių) kūrybos tyrimais susijusi publikuota medžiaga (monografijos, straipsnių rinkiniai ir kita). Pirmajai grupei priskirtini ir Lietuvių rašytojų draugijos archyvine fonde esantys protokolai, veiklos biuletiniai, laišakai ir kita medžiaga. Archyvinė Lietuvių rašytojų draugijos medžiaga geriausiai atspindi oficialią organizacijos veiklą, o egodokumentiniai rinkiniai (epistolinis palikimas, autobiografijos, atsiminimai) – ne tik viešąją, bet ir privačią draugijos veiklos sferą, dažnai – ir kultūrinio lauko konkurencines kovas, tarpasmeninę komunikaciją. Šiame straipsnyje pristatoma tik dalis atlikto tyrimo medžiagos, be to, pirmiausia bandoma pademonstruoti prozopografijos metodo taikymo literatūrologiniame tyrime galimybes. Remiamasi stojimo į Lietuvių rašytojų draugiją anketomis ir knygoje „Egzodo rašytojai. Autobiografijos“ publikuotomis LRD narių autobiografijomis.

Lietuvių rašytojų draugijai priklausė Juozas Eretas, Georgas Matore'ė (garbės nariai), Vytautas Alantas, Alė Rūta-Arbienė, Kazys Almenas, Leonardas Andriekus, Algirdas Antanaitis, O. Audronė-Balčiūnienė, Balys Auginas, Marija Aukštaitė, Petras Babickas, Vytautas Bagdanavičius, Albinas Baranauskas, Aloyzas Baronas, Medardas Bavarskas, Živilė Bilaišytė, Jurgis Blekaitis, Kazys Bradūnas, Bernardas Brazdžionis, Danutė Brazytė-Bindokienė, Edmundas Butrimas, Eduardas Cinzas, Liudas Dovydėnas, Balys Gaidžiūnas, Jonas Gailius-Kuzmickas, Povilas Gaučys, Romualdas Giedraitis-Spalis, Antanas Giedrius-Giedraitis, Pranas D. Girdžius, Juozas Girnius, Mirga Girniuvienė, Jurgis Gliauda, Ilona Gražytė (Maziliauskienė), Balys Gražulis, Algirdas Greimas, Alfonsas Gričius, Kotryna Grigaitytė, Česlovas Grincevičius, Jonas Grinius, Antanas Gustaitis, Stasys Yla, Jurgis Jankus, Nijolė Jankutė, Antanas Jasmantas (Maceina), Irena Joerg (Naudžiūnaitė), Eglė Juodvalkytė, Aušra Marija Jurašienė, Paulius Jurkus, Anatolijus Kairys, Vacys Kavaliūnas, Vincas Kazokas, Kęstutis Keblys, Juozas Kralikauskas, Algirdas Landsbergis, Agnė Lukšytė, Nelė Mazalaitė, Icchokas Meras, Aleksandras Merkelis, Ona Mikailaitė, Andrius Mironas, Henrikas Nagys, Pranas Naujokaitis, Fabijonas Neveravičius, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Kostas Ostrauskas, Teresė Pautieniūtė, Karolė Pažeraitė, Austė Pečiūraitė, Petras Pilka, Juozas Pronckus (Aklasmate), Birutė Pūkelevičiūtė, Aleksandras Radžius, Bronys Raila, Vincas Ramonas, Aleksis Rannitas, Nadas Rastenis, Antanas Rimydis, Danguolė Sadūnaitė, Vladas Šlaitas, Jonas Žmuidzinas ir kiti. Lituaniistikos tyrimo centro Lietuvių rašytojų draugijos archyve esančiose narių anketose pateikiami pagrindiniai duomenys, reikalingi

⁵ *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, sud. Algirdas Titus Antanaitis. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1994, 876 p.

prozopografiniam tyrimui. Anketą sudarė toks klausimynas: 1. Vardas, pavardė, gimimo data (metai, mėnuo ir diena) ir vieta (apskritis, valsčius, kaimas); 2. Trumpa gyvenimo apybraiža (išeitas mokslas: kur, koks, kada? Darbas ir tarnyba Lietuvoje: kur, kuris, kada? Ir pan.) 3. Kada pradėtas kūrybinis darbas? 4. Išspausdintų veikalų sąrašas (nurodant žanrą ir pagal galimybę datą); 5. Šiuo metu rankraščiuose turimi veikalai (antraštės, žanras); 6. Tikslus dabartinis adresas. Dažnai dar nurodoma šeimninė padėtis, apdovanojimai (jei tokių yra), finansinės galimybės. Prozopografiniam tyrimui buvo svarbus ne tik šis LRD anketinis klausimynas, bet ir Lietuvių rašytojų draugijos archyvineame fonde esanti medžiaga, susijusi su Bostono enciklopedijos rengimu, kurią draugijos nariai aktyviai siuntė tuomečiam LRD pirmininkui Benediktui Babrauskui. Siųstos ir išsaugotos nuotraukos, gyvenimo aprašymai, atsakymai į enciklopedijos rengėjų užklausas ir pan.

Prozopografija literatūrologijoje

Kokios prozopografijos metodologijos analizės galimybės šį metodą taikyti literatūrologijoje? Pabrėžtina, kad iki šiol Lietuvoje šį metodą savo darbuose taikė istorikai ir sociologai. Prozopografija atsirado kaip kilmės, biografijos, genealogijos metodas (susijęs ir su statistine analize), kuris pirmiausia buvo taikomas karališkų ir kilmingų šeimų analizei, pavyzdžiui, Raimondos Ragauskienės Radvilų šeimos tyrimuose ir kt.). Lietuvos istoriografijoje geriausiai žinomi prozopografiniai istorikų Aivo Ragausko ir Rimvydo Petrausko tyrimai, kurių objektas buvo miesto elitais ir diduomenė, Dariaus Barono „Lietuvos pranciškonų konventualų prozopografinis tyrimas“⁶. Valdas Selenis prozopografijos metodu ištyrė Lietuvos istorikų bendriją 1918–1944 m.⁷ V. Selenio monografijoje analizuojama istorikų bendrijos sudėtis ir profesionalizacijos galimybės. Būtent ši monografija tapo išeities tašku tiriant Lietuvių rašytojų draugiją Amerikoje kaip kolektyvinę biografiją. Dar galima paminėti istorikės Daivos Milinkevičiūtės daktaro disertaciją, skirtą Imperatoriškojo Vilniaus universiteto profesorių ir adjunktų kolektyvinei biografijai.⁸ Doktorantė Enrika Žilytė (Kripienė) yra atlikusi Lietuvos partizanų vadovybės prozopografinį tyrimą.⁹ Jos tyrimo išvados atskleidžia gana aiškų ir tolygų laisvės kovų vado paveikslą. Saulius Vasiliauskas savo daktaro disertacijoje analizavo Lietuvos rašytojų sąjungos Jaunųjų rašytojų sekciją, tiesa, remdamasis ne prozopografija, o Pierre'o Bourdieu literatūros sociologijos prieigomis, bet jam rūpėjo ir kolektyvinis vienos grupės – Jaunųjų kūrėjų

⁶ Lietuvos mokslo tarybos remtas projektas „Lietuvos pranciškonų konventualų prozopografinis tyrimas“, projekto vadovas – dr. Darius Baronas, Nr. S-MIP-17-33.

⁷ Selenis, Valdas, *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1944 metais: kolektyvinės biografijos tyrimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007, 218 p.

⁸ Milinkevičiūtė, Daiva, „Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (1803–1832) profesorių ir adjunktų kolektyvinė biografija“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, Lietuvos istorijos institutas, 2020), 334 p., <https://www.istorija.lt/data/public/uploads/2022/08/d.-milinkevi-i-t-s-disertacija.pdf>.

⁹ Žilytė, Enrika, „Partizanų vadų kolektyvinė biografija“, *Lietuvos istorijos studijos* 38 (2016), <https://doi.org/10.15388/LIS.2016.38.10391>.

sekcijos sovietmečiu – portretas.¹⁰ Istorikai prozopografiškai yra tyrinėję ir Vilniaus sta-tybininkų amatininkų cechų XIX a. pirmoje pusėje organizacinę struktūrą, gamybos po-būdį ir kita.

Šio straipsnio autorės pastebėta, kad lietuvių literatūrologiniuose diasporos tyrimuose postkolonijinė teorija ir literatūros sociologija vis dar pasirenkamos kaip labiausiai organi-zuojančios ir bandančios aiškinti neretai visiškai priešingus diskursus.¹¹ Naujesnes metodo-logines įžvalgas brėžia kitokių teorijų bandymai: sėkmingai taikomos trauminės patirties, trauminės atminties (Violeta Davoliūtė) teorinės prieigos, įvaizdžio teorija (Laura Laurušai-tė), tarpdalykinė daikto teorija (Milda Danytė). Pastarąjį dešimtmetį vis populiarėjanti lite-ratūros geografija atveria galimybes taikyti geokritiką ir lietuvių diasporos tyrimuose: lietu-viška ar, priešingai, nelietuviška tapatybė nulemiama tam tikros geografinės erdvės. Tačiau ieškoma ir naujų metodologinių prieigų. Pasirinktas kolektyvinės biografijos tyrimas, tai-kant prozopografijos metodą, leidžia iš dalies atsisakyti populiarios praktikos tirti tik kano-ninius, gerai žinomus, vadinamuosius iškiliausius rašytojus ir pereiti prie draugijos kaip tam tikro telkinio tyrimo. Tai ypač svarbu, turint mintyje ir faktą, kad LRD veikloje nebuvo ryški moterų rašytojų reprezentacija, nes daugumos jų kūryba nepateko į išeivijos literatūri-nį kanoną, nors LRD narių vyrų ir moterų procentinis santykis buvo panašus.

Pastaraisiais metais prozopografinis tyrimas vis dažniau pasirenkamas, kai reikia na-grinėti individo ir grupės ryšius, kai tiriama asmenį formavusi aplinka ar kai aptariama viena grupė kitų panašių grupių kontekste. Prozopografija yra susijusi su reiškiniais, kurie yra ne individualūs, o labiau kolektyviniai, todėl dažniausiai tiriamos didelės asmenų gru-pės ir jų veikla. Ypač dažnai prozopografijos metodas taikomas Italijos ir Lenkijos moksl-i-ninkų darbuose (svarbiausi autoriai – Matthäusas Hellas, Katharine S. B. Keats-Rohan, Koenraadas Verbovenas, Myriam Carlier, Janas Dumolynas, Lawrence’as Stone’as, Christophe’as Charle’is, Donaldas Broady’is ir kiti). Todėl prozopografiniai tyrimai supo-nuoja, kad yra aiškiai apibrėžtos individų grupės ar telkiniai, kurie sudaromi, remiantis vienu ar keliais pagrindiniais kriterijais, ir kurių charakteristikos bei veiklos yra analizuo-jamos. Tokie telkiniai gali būti laikomi individų visumomis, pasižyminčiomis išskirtinėmis savybėmis, o jų kolektyviniai bruožai jau peržengia šiuos telkinius sudarančių individų ri-bas. Tačiau ne kiekvienas toks telkinys atitinka faktinę istorinę socialinę grupę, o ir pati „socialinės grupės“ sąvoka teoretikų įvardijama kaip gana dviprasmiška. Socialinė grupė gali būti labai nevienalytė, įvairios kilmės, išsilavinimo, socialinio statuso, veikliama įvairių (e)migracijos modelių ir pan. Todėl tyrimui gali būti svarbesnė ne „socialinės grupės“ ka-tegorija, o asmeninių tinklų prozopografiniai tyrimai. Tai gali būti draugijos narių tarpas-meniniai kontaktai, ir nebūtinai jie pateks į socialinę grupę. Gali būti, kad kai kurie pasi-rinkto „rinkinio“ asmenys visiškai neturės tiesioginių tarpusavio kontaktų ir priklausys labai skirtingoms socialinėms ir geografinėms aplinkoms. Tad prozopografijos metodas

¹⁰ Vasiliauskas, Saulius, „Jaunieji rašytojai sovietmečio literatūros lauke: institucinių darinių vaidmuo“ (daktaro di-sertacija, Vilniaus universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2021), 364 p., <https://www.lituanistika.lt/content/95368>.

¹¹ Kolevinskienė, Žydronė, „Lietuvių diasporos tyrimų kelias: tarp lokalizavimo ir mobilumo“, *Oikos: lietuvių migra-cijos ir diasporos studijos* 1 (21) (2016), 97–107, <https://www.lituanistika.lt/content/68317>.

tokiais atvejais gali tapti nepatikimas, riboti, t. y. kai susiduriama su nepakankamais arba nereprezentatyviais duomenimis.

XX a. pirmoje pusėje išpopuliarėjęs prozopografijos metodas taikomas tiriant tarpusavyje susijusių asmenų grupes. Pavyzdžiui, britų istorikas L. Stone'as, apibūdindamas prozopografijos taikymą, pabrėžė, kad tai yra patogus įrankis nagrinėti dviem pagrindinėms mokslo problemoms – socialinei struktūrai ir politinio veiksmo priežastiai.¹²

Platus abiejų problemų pobūdis lėmė, kad jas sprendžiant išsiskyrė dvi prozopografijos taikymo mokyklos. Pirmoji domisi nedidele asmenų grupe. Dažniausiai šios mokyklos atstovai tiria valstybių elitus. Antroji dėmesį skiria tam tikrų politinių, socialinių judėjimų bei idėjų sklaidai. Šios šakos atstovų tyrimo objektai – didelės socialinės struktūros, sluoksniai. Abi šios mokyklos pastaraisiais metais orientuojasi į skaitmeninių duomenų bazių, kuriose kaupiami duomenys apie grupę individų, kūrimą.¹³

Taikant prozopografiją lietuviškoje istoriografijoje, pastebima ryški kokybinė sąsaja su naudojamais šaltiniais.

Pavyzdžiui, istorikas Rimvydas Petrauskas savo knygoje šio metodo taikymą motyvuoja tuo, kad prozopografija tinka laikotarpiui, kuris nepaliko daug šaltinių. Toks požiūris perimtas iš vokiečių Viduramžių istoriografijos, kurioje moderni prozopografija formavosi, mėginant rekonstruoti Šventosios Romos imperijos elito sudėtį, remiantis bažnytiniais šaltiniais. Šia prieiga siekiama optimizuoti turimų duomenų kiekį, tačiau turimi duomenys turi būti pakankamai gausūs, kad galėtume identifikuoti didžiąją dalį tiriamos grupės asmenų. Būtent identifikacija dažnai leidžia atsakyti į klausimus, susijusius su asmenų etnine priklausomybe, tikėjimu, socialiniu statusu, grupės sudėtimi ir rotacija jos viduje.¹⁴

Prozopografinio tyrimo strategija yra dvipakopė: duomenų surinkimas ir jų analizė. Pirmoji pakopa susiformavo kartu su „prozopografijos“ termino vartojimo pradžia. Jau XX a. 7–8 dešimtmečiuose mokslininkai pastebėjo, kad prozopografijos metodas taikomas tiksliau, pasitelkus kompiuterinę duomenų analizę; būtent tuo metu Vakarų Europoje pradėtos kurti įvairios duomenų bazės ir platformos. Šiandien naujų surinktos medžiagos statistinės analizės galimybių atveria dirbtinis intelektas. Nuo XX a. pirmos pusės biografai susidomėjo vidinėmis žmogaus motyvacijos priežastimis ir aplinkos įtaka psichologiniam tiriamojo profiliui, o prozopografijos metodą taikantys istorikai ėmė ieškoti dėsnių, veikiančių tiriamą asmenų grupę ar visuomenės sluoksnį. Pirmieji ieško unikalių žmogaus gyvenimo epizodų, antruosius domina bendrybės, atskleidžiančios tam tikrą struktūrą ir jos raidos tendencijas.¹⁵

¹² Stone, Lawrence, „Prosopography“, *Daedalus*, 1971, vol. 100, no. 1, 46–79, <https://www.jstor.org/stable/20023990>.

¹³ Vaitkus, Tomas, „Prozopografinis metodas ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės centrinių, administracinių, teisinių pareigūnų duomenys Lietuvos Metrikoje 1528–1564 metais“, *Lietuvos istorijos studijos* 50 (2022), 9, <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos/article/view/26206/29499>.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

Rašytojas kolektyvinėje draugijos biografijoje

Kaip apibrėžiame rašytoją? Šis klausimas svarbus, taikant prozopografijos metodą, t. y. remiantis pasirinktais kriterijais, išskiriant tyrimui reikalingą žmonių grupę, pasirenkant tikslų jų skaičių. Dažniausiai rašytojas apibūdinamas kaip žmogus, kuriantis rašytinius tekstus (literatūrą) – kūrybiškai ar profesionaliai. Enciklopediniuose apibrėžimuose rašytojų oficialus priklausymas bendrijai (sąjungai, tinklui) nėra minimas. Nors apibrėžimas gana paprastas ir aiškus, rašytojai nėra lengvai apibrėžiama profesinė grupė. Plačiaja prasme jai tiktų ne tik apibūdinimas „visuomenės grupė“, bet ir sociologų vartojamas terminas „socialinė grupė“. Ryškiausiai rašytojo misiją (netgi labiau tarnybą, o ne profesiją) to meto kultūriniame lauke apibrėžė V. Alantas:

Rašytojo pašaukimu, tarčiau, misija, laikau tarnybą savo tautai. Žinoma, mes visi stengiamės vienaip ar kitaip tarnauti savo tautai, rašytojo tarnyba yra ypatinga tuo, kad pašaukimas paskyrė jį ko glaudžiausiai bendrauti su ja psichologiškai, sakyčiau, dvasiškai, atskleidžiant ir gal dorojant jos dvasinį veidą. Rašytojas yra tautos sielos ieškotojas ir jos dvasinio veido ryškintojas. Nesakau, kad jis pats sąmoningai laikytų save keleiviu po tautos dvasinius paversmius, bet jo kūryba kalba už tai pati savaime. Juk jei rašytojas nebus giliai įsisavinęs savo tautos istorijos, kultūros ir dvasios, jo kūryba bus panaši į vėtrungę, kurią vėjas beprasmiai sukina kaip nori.¹⁶

Rašytojų laukas pradėjo formuotis prieškarinio Lietuvoje. Tam įtakos turėjo ir to meto literatūrinio gyvenimo atmosfera, nulėmusi Lietuvos rašytojų draugijos įsisteigimą. Pirmosios Nepriklausomos Respublikos 3–4 dešimtmečiai – savotiškas aukso amžius. Susiformavo lietuviškasis avangardas, neoromantikų karta. 1935-aisiais Henrikas Radauskas išleido pirmąjį poezijos rinkinį „Fontanas“. Nors ir teigiamai įvertintas¹⁷, šis rinkinys populiarumu neprilygo Salomėjos Nėries „Diemedžiu žydėsiu“ (1938) ar Jono Aisčio „Intymios giesmės“. Pastarieji rinkiniai buvo apdovanoti ir valstybės premijomis; tokio pripažinimo sulaukė ir B. Brazdžionis. Galima teigti, kad svarbiausi rašytojai, jau esantys ar vėliau tapsiantys Lietuvos rašytojų draugijos nariais, iki 1940 m. buvo suformavę literatūros lauką.

Lietuvių rašytojų draugiją Amerikoje aktyviausiu draugijos gyvavimo laikotarpiu sudarė 100 narių. Šis skaičius ilgą laiką nekito, tad ją galima priskirti prie vidutinio dydžio ir didesnių draugijų. Beveik visi nariai buvo visuomeniškai aktyvūs, dalyvavo įvairiose draugijos veiklose. Nemažai draugijos narių buvo studijavę Vytauto Didžiojo universiteto Humanitariniame fakultete arba jį baigę. Tad atskira kolektyvinė biografija galėtų būti humanitarų (ar filologų) bendrija. Tačiau tai būtų jau kitas, visai atskiras tyrimas. Kaip pažymi tyrinėtojai, nubrėžti draugijos, bendrijos ribas kolektyviniam portretui nėra lengva. P. Bourdieu pabrėžė, kad intelektualų, menininkų ir kitų „laukų“ ribos daugmaž visuomet yra nužymėtos institucionalizuotų barjerų, kuriuos reikia įveikti, norint patekti į „lauką“.¹⁸

¹⁶ Alantas, Vytautas, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 21.

¹⁷ Žr.: Gira, Liudas, „Henriko Radausko Fontanas“, in Radauskas, Henrikas, *Apie kūrybą ir save. Recenzijos ir straipsniai. Henrikas Radauskas atsiminimuose ir kritikoje*. Vilnius: Baltos lankos, 1995, 359–363.

¹⁸ Bourdieu, Pierre ir Wacquant, Loic J. D., *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, 134.

Išsilavinimas

Vienas pagrindinių Lietuvių rašytojų draugijos kolektyvinės biografijos aspektų yra draugijos narių išsilavinimas, kuris buvo svarbus tolesnei draugijos profesionalizacijai jau Jungtinėse Amerikos Valstijose. Dauguma draugijos narių pradžios mokyklas, progimnazijas ir gimnazijas baigė Lietuvoje. Tyrimui svarbi ir studijų vieta, nes tai taip pat turėjo įtakos draugijos narių pažiūrų formavimuisi, o dažnai nulėmė ir kūrinių tematiškumą, stiliškumą ir t. t.

Beveik visi Lietuvių rašytojų draugijos nariai buvo įgiję (Lietuvoje arba vėliau jau už Lietuvos ribų) aukštąjį išsilavinimą. Iš 100 draugijos narių beveik pusė baigė humanitarines studijas. 1922-aisiais įkurtas Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universitetas tapo humanitarų meka. Įsteigtuose Humanitarinių mokslų ir Teologijos-filosofijos fakultetuose studijas pradėjo nemažai būsimų Lietuvių rašytojų draugijos narių (Vytautas Mačernis, Kazys Bradūnas, Petronėlė Orintaitė, Alė Rūta ir kiti). Pirmasis Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas buvo profesorius Mykolas Biržiška. Fakultete buvo Literatūros, Filologijos, Kalbotyros skyriai. Studijos truko ketverius metus.

1931 m. universiteto HMF reguliamo duomenimis, bendrieji dalykai, privalomi kiekvienam fakulteto studentui, buvo šie: 1) bendrasis lietuvių kalbos kursas, 2) lietuvių tautos istorija, 3) filosofijos įvadas, 4) logika, 5) psichologija, 6) lotynų kalba ir lotynų autoriai, 7) svetimoji kalba.¹⁹

Kodėl tuomečiai gimnazistai aktyviai rinkosi humanitarines (filologines studijas)? Dažnoje autobiografijoje minima, kad literatūros studijos buvo svajotosios. Jau mokyklos suole buvo kuriami eilėraščiai, humoreskos, leidžiami gimnazijos sienlaikraščiai. A. Radžius dalijosi: „Prisipažįstu, kad mano pirmas intymesnis santykis su poezija įvyko labai labai seniai. Buvau tada pirmųjų pradžios mokyklos skyrių mokinukas, giliausių rudens purvynų braidžiotojas“²⁰.

A. Kairys pateikė ir istorinių komentarų:

1938 m. rudenį įstojau į Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą, prancūzų kalbos ir literatūros specialybę. Po lenkų ultimatumo buvau mobilizuotas ir mokslą pusmečiui nutraukiau. Grįžęs iš mobilizacijos, stojau į Filosofijos skyrių, studijavau pedagogiką ir psichologiją, taip pat pedagogiją (vaikų psichologiją). <...> 1940 m. žiemą persikėliau į naujai atgautą Vilniaus universitetą. Apsigyvenau studentų bendrabutyje, rodos, Tauro vardu vadinamas. Studijas baigiau 1942 m.²¹

Antanas Musteikis apie studijas universitete savo autobiografijoje savo ruožtu įrašys:

Vytauto Didžiojo universitete skurdau: verčiausi privačiom pamokom, o už mokslą susimokėjau taip pat uždirbtais pinigais už pataisinkų rengimą vasaros atostogų metu

¹⁹ Selenis, *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1944 metais*, 40.

²⁰ Radžius, Aleksandras, „Autoportretinė išpažintis“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 635.

²¹ Kairys, Anatolijus, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 375.

Zarasuose. Tik į studijų pabaigą, gavęs Šviesos keliu techninio redaktoriaus darbą (su bene šimto litų mėnesine alga), atsigavau ir per vienerius metus išlaikiau pusę visų universiteto egzaminų.²²

Labai panašiai autobiografijoje įrašė A. Landsbergis:

Iš Kybartų, pro Seredžių ir Ariogalą, per tėvo provincinių paštų stotis, mus į Kauną atvedė tėvų pasiryžimas užtikrinti vaikams kuo geriausią mokslą. <...> Vytauto Didžiojo universitete studijuosi lituanistiką, užklysi į mediciną (tremtiniams virstant griaučiais, išlaikysi osteologijos egzaminą; konclagerių lavoninėms klestint, anatomijos kurso metu taisyklingai supjaustysi tris lavonus). Taip ketverius metus lankysi totalitarizmo seminarą: matysi masinius išvežimus, ragausi terorą, regėsi žydų žudymą, pasisukiosi rezistencijos pakraščiuose. Ir suprasi, jog norint išlikti reikia pažinti istoriją ir neįmanoma išvengti politikos. Tapdamas HOMO HISTORICUS ir HOMO POLITICUS, sovietams grįžtant, su tėvais, broliu, seseria, teta, jos kūdikiu ir ožka (pienui) pasitrauksi į Vokietiją. Lėktuvų dalių fabrikėlyje drauge su karo belaisviais, iškaršusiais vokiečiais, vienišomis vokiekaitėmis išvengsi sąjungininkų bombų ir sulauksi karo pabaigos. Būsi įsitikinęs, kad po Tvano žmogus ir pasaulis tikrai pasikeis; toji iliuzija netrukus pranyks.²³

Kilmės vieta

Kaip pažymi istorikai, „XIX–XX a. sandūroje dėl žemo Lietuvos industrializacijos lygio vykstant emigracijai, dalis ūkininkų šeimų darbo ieškojo Rusijos (Peterburge, Maskvoje) ir dabartinės Latvijos (Rygoje, Liepojoje) miestuose“²⁴. Šiuo argumentu galima paaiškinti dalies rašytojų gimtį už Lietuvos ribų.

Analizė atspindi, kad daugiausiai rašytojų, LRD narių, gimė miestuose ir miesteliuose (ne kaimuose!), pavyzdžiui, nemaža jaunesniosios kartos rašytojų. Atskirai galima paminėti A. Kairį, gimusį Petrapielyje, J. Gliaudą – Tobolsko mieste Sibire, Juozą Kėkštą – Taškente, Adomą P. Jasą, Eglę Juodvalkę – JAV didmiesčiuose. Stojimo į Lietuvos rašytojų draugiją anketose kilmės vieta nurodoma labai lakoniškai, kai kuriais atvejais ir ne visai tiksliai. Papildomų ir gerokai išsamesnių duomenų pateikiama autobiografijose. Jose kilmės vieta siejama su platesniu istoriniu, politiniu, kultūriniu, visuomeniniu ar netgi literatūriniu kontekstu. Pavyzdžiui, J. Gliaudos:

1914 m., iškeliaudamas už 3000 mylių, jis [tėvas – Ž. K.] pasiėmė mane, septynmetį. Tobolske, penkerius sukakęs, aš jau buvau pasirinkęs sau profesiją: ugniagesys! Trejetu pakinkyti lėkė į gaisrą raudoni vežimai, žvilgėjo metalas, skambėjo skambalai. Kelionės metu aš pamačiau Šiauliuose autobusus. Dvasią perveriančiai traliavo autobusų šoferiai, spausdami juodą gutaperčinę pūslę prie signalinio rago. Kai tėvas dovanavo man tokį žaislą, tokį ragelį, aš nusprendžiau: būsiu autobuso šoferiu, važinėsiu tarp Šiaulių ir Tauragės, o prie Gliaudžių

²² Musteikis, Antanas, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 525.

²³ Landsbergis, Algirdas, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 460–461.

²⁴ Eidintas, Alfonsas, *Lietuvių kolumbai*. Vilnius: Atmintis, 1993, 13, cit. iš Selenis, *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1844 metais*, 68.

sodybėlės, prie pat plento, įrengsiu sustojimo stotį. Tuoj pat čiupau bobutės Veronikos „siekčią“, kuria buvo kapojamos bulvės kiaulėms, ir iškirtau dalį daržo, morkų ir burokėlių lysvę, nepataisomai atšpindamas ašmenis.²⁵

Panašiai kilmės vieta tarsi atskiras mikrokosmosas kuriama Mariaus Katiliškio autobiografijoje:

Devynerių metų buvau, kai išvežė į kaimą, tai yra į laukus. Buvo puikus gegužio sekmadienis. Senasis ragino skubėti, bet vis tiek spėjau prieiti prie pirmosios komunijos ir gauti „į žandą“ iš Žemaičių vyskupo Pranciškaus Karevičiaus. Pusiaukelėj sutemo. Pakilau, gerokai įdienojus, sename viensėdyje, kur dalis šeimos buvo prisiglaudę su milžiniška liepa ir vyšnynu. Akys apraibo nuo neišpasakytai balto žagarvyšnių žydėjimo abiejose pusėse reto didumo Stungių ir Veršių kaimų vyšnynuose.²⁶

Galima pateikti dar vieną pavyzdį iš poetės Stasės Šakytės autobiografijos:

Atėjau į šį pasaulį 1924 m. liepos 25 d. per žemaitišką Norgėlių kaimą Veiviržėnų valsčiuje, Kretingos apskrity. Didžiulė, turbūt šimtametė liepa sūpavo ir žydinčiom šakom šnabždėjo lopšines karštųjų vasaros darbymečių metu. O kai atsikėlėm į Veiviržėnų miestelį, žiedais nusėtos Veiviržos atkrantės džiugindavo pavasariais ir vasarom.²⁷

Iš 100 Lietuvos rašytojų draugijos narių 37 gimė miestuose, 63 – nedideliuose miesteliuose arba kaimuose. Iš bendro skaičiaus 10 gimė vietovėse už Lietuvos teritorijos ribų. Pavyzdžiui, J. Blekaitis taip pabrėžė ir apibūdino savo kilmės vietą:

Gimiau 1917 m. liepos 8 (21) d. Kelomekio (Kellomäkki) vasarvietėje prie suomių Baltijos kranto. Neparankesniu savo tėvams metu negalėjau gimti – vasarį praėjo viena revoliucija, prastai klojosi karas, rudenį ištiks bolševikų perversmas, o su juo – suirutė, teroras, badas. Mano tėvas, Adomas Blekaitis, Birštono ūkininko sūnus, atlikęs prievolę Rusijos kariuomenėje, pasiliko Peterburge. Prasilavino, ypač įstatymus perkando ir tarnaudamas vedė mano būsimą mamą, Peterburge lenko tarnautojo šeimoje augusią Eleną Slupską. Atrodo, tėvo tarnybos neblogai aprūpino sparčiai gausėjančią šeimą, jei ir karo metu galėjo leisti žmoną su vaikais vasaroti netolimuose pajūriuose. Buvau jau šeštas, priešpaskutinis vaikas, bet tik ketvirtas išlikęs gyvas.²⁸

Socialinė kilmė

Lietuvių rašytojų draugijos narius pagal socialinę kilmę galima santykinai suskirstyti į 3 grupes: valstiečių (ūkininkų), inteligentų (tarnautojų) ir darbininkų. Dažnai propozografiniuose tyrimuose dar išskiriama bajorų socialinė grupė, bet šiam tyrimui ji nėra

²⁵ Gliauda, Jurgis, „Protėvių freskos“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 253–254.

²⁶ Katiliškis, Marius, „[Vietoj autobiografijos]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 381.

²⁷ Šakytė, Stasė, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 698.

²⁸ Blekaitis, Jurgis, „[Autobiografija]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 162.

svarbi, nes nenustatyta, kad nors vienas LRD narys savo autobiografijoje ar kituose egodokumentuose būtų paminėjęs savo bajorišką kilmę. Duomenys rodo, kad gausiausia pagal socialinę kilmę yra valstiečių (ūkininkų) socialinė grupė. Įdomu, kad inteligentų (tarnautojų) ir darbininkų socialinės grupės yra beveik panašaus dydžio. Pabrėžtina, kad dauguma rašytojų savo autobiografijose nurodydavo savo socialinę kilmę. Kai kurie pateikdavo ir platesnį vertinimą:

[Tėvas] Aukštas, lieknas, šviesiaplaukis garbanius, atitarnavęs caro kariuomenėje viršilos laipsniu, tarp tamsių, beraščių ruskelių užėmė visokias pareigas, kaip maistininko, rūbininko. Baigęs, kaip sakydavo, „narodną“, visur galėdavo priėti. Savo ūkio dalį perleidęs giminėms, labai dar jaunas išėjo į dvarą vežėjo padėjėju. O po karinės tarnybos vėl buvo pakviestas atgal, bet jau asmeniniu liokajum vyriausio Nariškino dvarų prižiūrėtojo. <...> Vengdamas rusų–japonų karo, tėvas išbėgo Amerikon. Po to dar keturis kartus sukorė ton laimės šalin, bet niekad neparsivežė nei laimės, nei dolerių, nei apstaus pilvo, kas privaloma rimtam amerikoniui. Jį galėjai vadinti vagabundu, net į Amūrą buvo pasibaudęs, tik nežinia kodėl iš pusiaukelės, iš Sibiro, grįžo. Rimtu darbu niekad neužsiėmė ar nesugebėjo užsiimti.

Žemės ūkio komisijai pradėjus dalinti dvarų žemes savanoriams kūrėjams ir bežemiams, padavė prašymą, ir jam paskyrė 17 hektarų nualintos ir baisiai apleistos žemės. Sunkiai kūrėsi, nes ūkininkas buvo nekoks.²⁹

Etninė ir konfesinė priklausomybė

Etninė ir konfesinė priklausomybė kelia mažiausiai abejonių ir beveik nepalieka vietos diskusijoms, nes absoliuti dauguma LRD narių buvo lietuviai katalikai (vieni aktyviai praktikuojantys, kiti pažymėję anketoje „katalikas / nepraktikuojantis“ (pavyzdžiui, poetas, prozininkas Juozas Kruminas). Iš kitataučių LRD narių buvo tik Aleksandras Tenisonas (vokiečių kilmės, liuteronas) ir A. Rannitas (estas).

Lyties ir šeimos veiksnys

Lietuvių rašytojų draugijos veikloje Amerikoje, kaip ir apskritai lietuvių diasporoje, visus svarbiausius vadovaujamus postus literatūrinėje ar kultūrinėje sferoje užėmė vyrai: Lietuvių rašytojų draugijos pirmininko, literatūrinės ir kultūrinės spaudos redaktorių, bostoniškės „Lietuvių enciklopedijos“ rengėjų, sudarytojų, redaktorių ir leidėjų, pagrindinių literatūros kritikų ir pan., nors tuo metu kuriančių, rašančių, savo kūrinis leidžiančių moterų buvo nemažai. Tad suprantama, kad stojimo į LRD anketose dauguma kuriančių moterų kaip pagrindines šeimos pajamas nurodydavo vyro pajamas. Į knygą „Egzodo rašytojai. Autobiografijos“ įtrauktos 125 išėivijos kūrėjų pavardės, iš kurių – 37 moterų. Galima kelti klausimą, kiek lytis yra svarbi kuriamai gerai literatūrai ir panašiai, bet vis dėlto tokia akivaizdi disproporcija liudija ir tam tikras tendencijas. Tokią menką moterų

²⁹ Katiliškis, Marius, „[Vietoj autobiografijos]“, in *Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, 382–383.

rašytojų reprezentaciją išeivijos literatūriniame kanone nulėmė ir emigrantinio gyvenimo aplinkybės: praktiniai sumetimai, buitės, kuri varžė moterų rašymą, vyrų kritikų nepripažinimas to, kas sukurta moterų, moterų literatūros tradicijos menkėjimas.

Galima prisiminti ir garsiąją B. Pūkelevičiūtės ir A. Škėmos literatūrinę bylą³⁰, kurioje B. Pūkelevičiūtė kaltinta plagiatu. Susitaikiusi su savo, kaip vidutiniškos rašytojos, statusu ir žemininkų-lankininkų nepripažinimu, Alė Rūta parašė biografinę apysaką apie B. Brazdžionį „Margu rašto keliu“ (1987), sau pasilikusi tik „mažos pasakotojos apie didelį vyrą“ vaidmenį. Išeivijos poezijos kanone matome tik vieną moterį – poetę Liūnę Sutemą. Bet vėlgi lyg ir lengviau patekusią į vyrų veiksenos lauką ne tik savo talento jėga, bet ir, matyt, kaip H. Nagio sesuo ir M. Katiliškio žmona:

<...> šeimos priklausymas literatūriniam elitui galbūt nedarė įtakos rašymui, bet neabejotinai veikė galimybes reikštis, tarkim, priėmimą spausdinti „elitiniuose“ (kiek tokiais gali būti laikomi mažos išeivių bendruomenės leidiniai sava kalba Šiaurės Amerikos kontekste) žurnaluose ir palankią kritikos reakciją.³¹

Tad išeivijos literatūriniame kanone moterų reprezentacija ir negalėjo būti ryški, nors tuo metu Lietuvių rašytojų draugijoje moterų kūrėjų buvo beveik pusė. Būtina paminėti, kad tik 1998 m. pirmą kartą LRD istorijoje vadovavimą perėmė moteris – pirmininke buvo išrinkta Stasė Petersonienė.

Išvados

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvių rašytojų draugija Amerikoje nuo 1950-ųjų buvo pagrindinis kultūrinis ir literatūrinis telkinys, atsinaujinančios literatūros išeivijoje formuotoja, rašytojų asmeninio, kūrybinio palikimo saugotoja. Atliktas prozopografinis Lietuvių rašytojų draugijos tyrimas leidžia daryti tokias išvadas:

1. Atsižvelgiant į tyrimo suformuluotus kriterijus (kiek narių, remiantis Lietuvių rašytojų draugijos dokumentais, priklauso šiai organizacijai, kiek iš jų baigė humanitarines studijas, rašė ir skelbė savo kūrinius, publikavo literatūros kritiką, kiek autobiografijose tapatinasi su Lietuvių rašytojų draugija ir rašytojo sritimi), daroma išvada, kad Lietuvių rašytojų draugiją ilgiausiu laikotarpiu sudarė apie 100 narių. Didžiąją daugumą jų siejo socialiniai ryšiai akademinėse institucijose (dauguma buvo Vytauto Didžiojo universiteto studentai, dėstytojai ar laisvieji klausytojai pirmojoje Lietuvos Respublikoje), išvietintųjų asmenų (angl. *displaced persons*) stovyklose Vokietijoje ir Austrijoje, kitą dalį – neformalūs ryšiai literatūros vakaruose, knygų klubuose, įvairiose kultūrinėse lietuvių diasporos vietose Šiaurės Amerikoje, susirašinėjant, bendraujant premijų skyrimo komisijose, knygų leidybos ir

³⁰ Daugiau žr.: Mačianskaitė, Loreta, „Ką Birutė pavogė iš Antano, arba dar kartą apie Pūkelevičiūtės romaną Aštuoni lapai“, *Colloquia* 25 (2010), 78–96, http://www.liti.lt/failai/Nr25Colloquia_Str_Macianskaite.pdf.

³¹ Daugirdaitė, Solveiga, „Lietuvių modernizmas be *feminų*“, in *Antanas Škėma ir slinktys lietuvių literatūroje*, sud. Loreta Mačianskaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, 62, <https://www.lituanistika.lt/content/38295>.

- „Lietuvių enciklopedijos“ rengimo baruose. Į „rašytojų lauką“ galėjo patekti ir tie, kurie turėjo pakankamai lėšų finansiskai remti literatūros renginius išėjimoje ir leidžiamas knygas, ir tie, kurie turėjo platų ryšių tinklą, padedantį vykdyti Lietuvių rašytojų draugijos prioritetinių krypčių veiklą.
2. Atsižvelgiant į atrankos kriterijus (bendrą narių skaičių, humanitarinį išsilavinimą, grožinės kūrybos ar literatūros kritikos publikacijų skelbimą), daroma išvada, kad daugumą Lietuvių rašytojų draugijos narių sudarė literatūros lauko profesionalai – universitetinį humanitarinį (filologinį) išsilavinimą turintys asmenys. Dalis Lietuvių rašytojų draugijos narių studijas pradėjo nepriklausomoje prieškario Lietuvoje, 1922 m. įsteigtame Lietuvos (vėliau – Vytauto Didžiojo) universitete, mokslus tęsė (arba baigė) Vokietijos stovyklų laikotarpiu.
 3. Daugiausiai Lietuvių rašytojų draugijos narių gimė mažuose miesteliuose, bet nemaža dalis – ir miestuose. Tik nedidelės narių dalies kilmės vieta – kaimas. Tai – svarbus pastebėjimas, koreguojantis išankstinį manymą, kad dauguma prieškario inteligentų, rašytojų kilo iš kaimiškiųjų vietovių ir (ar) vienkiemių.
 4. Pagal socialinę kilmę statistiniai duomenys – kilusiųjų iš valstiečių (ūkininkų) ir iš inteligentų (tarnautojų) šeimų – pasidalija beveik po lygiai; nemažas procentas kilo iš darbininkų.
 5. Beveik visi Lietuvių rašytojų draugijos Amerikoje nariai buvo lietuviai (arba lietuvių kilmės). Draugijai priklausė vertėjas A. Tenisonas, gyvenęs Belgijoje, Nyderlanduose, ir estas A. Rannitas. Vėliau į jos veiklą aktyviai įsijungė dar vienas estas – poetas, literatūros mokslininkas Ivaras Ivaskas.
 6. Absoliuti dauguma aptariamo laikotarpio Lietuvių rašytojų draugijos narių priklausė katalikų konfesijai. Keletas priklausė evangelikų liuteronų konfesijai, dalis save įvardijo kaip laisvamanius.
 7. Peržiūrėjus turimas LRD narių anketas, darytina išvada, kad pirmąjį įsikūrimo JAV dešimtmetį dauguma LRD narių vyrų dirbo fizinę, mažai apmokamą darbą. LRD narės moterys anketose kaip šeimos pajamas nurodydavo vyro pajamas.
 8. Lyčių atžvilgiu Lietuvių rašytojų draugijos nariai procentiškai pasiskirsto labai panašiai, t. y. santykis tarp draugijos narių vyrų ir moterų panašus. Skirtis atsiranda kūrybinėje plotmėje: autorės buvo priverstos derintis prie dominuojančio išėjimo literatūros lauko, kurio pakraštyje jos buvo.
 9. Šiandien vis dar gyvuojančioje Lietuvių rašytojų draugijos JAV veikloje pastebimos pasikeitusios funkcijos, draugija tampa kūrybiniu startu labiau asmeninei, o ne kolektyvinei saviraiškai.

Literatūra

- Antanas Škėma ir slinktys lietuvių literatūroje*, sud. Loreta Mačianskaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012.
- Bourdieu, Pierre ir Wacquant, J. D. Loic, *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius: Baltos lankos, 2003.

- Egzodo rašytojai. Autobiografijos*, sud. Algirdas Titus Antanaitis. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1994.
- Eidintas, Alfonsas, *Lietuvių kolumbai*. Vilnius: Atmintis, 1993.
- Kolevinskienė, Žydronė, „Lietuvių diasporos tyrimų kelias: tarp lokališkumo ir mobilumo“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1 (21) (2016), 97–107.
- Kolevinskienė, Žydronė, „Lietuvių rašytojų draugijai – 100“, *Metai* 2 (2022), <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=17325>.
- Kolevinskienė, Žydronė, “The Lithuanian Writers’ Association in America as a Memory Institution of Lithuanian Diaspora”, *Lituanus*, 2019, vol. 65, no. 4, 23–33.
- Kuizininė, Dalia, *Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945–1990 metais*. Vilnius: Versus aureus, 2023.
- Mačianskaitė, Loreta, „Ką Birutė pavogė iš Antano, arba dar kartą apie Pūkelevičiūtės romaną Aštuoni lapai“, *Colloquia* 25 (2010), 8–96.
- Milinkevičiūtė, Daiva, „Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (1803–1832) profesorių ir adjunktų kolektyvinė biografija“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, Lietuvos istorijos institutas, 2020).
- Radauskas, Henrikas, *Apie kūrybą ir save. Recenzijos ir straipsniai. Henrikas Radauskas atsiminimuose ir kritikoje*. Vilnius: Baltos lankos, 1995.
- Selenis, Valdas, *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1944 metais: kolektyvinės biografijos tyrimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007.
- Stone, Lawrence, “Prosopography”, *Daedalus*, 1971, vol. 100, no. 1, 46–79, <https://www.jstor.org/stable/20023990>.
- Vaitkus, Tomas, „Prozopografinis metodas ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės centrinių, administracinių, teismų pareigūnų duomenys Lietuvos Metrikoje 1528–1564 metais“, *Lietuvos istorijos studijos* 50 (2022).
- Vasiliauskas, Saulius, „Jaunieji rašytojai sovietmečio literatūros lauke: institucinių darinių vaidmuo“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2021).
- Žilytė, Enrika, „Partizanų vadų kolektyvinė biografija“, *Lietuvos istorijos studijos* 38 (2016), <https://doi.org/10.15388/LIS.2016.38.10391>.

Žydronė KOLEVINSKIENĖ

Vytautas Magnus University, Lithuania

TESTING THE PROSOPOGRAPHICAL METHOD
IN LITERARY STUDIES: LITHUANIAN WRITERS' ASSOCIATION
IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Summary. The article presents the research carried out within the framework of the project funded by the Lithuanian Research Council. The aim of this research was to analyse the composition of the Lithuanian Writers' Association in 1950–1990, the most important areas of its activities, and the beginnings and specificities of writer professionalisation in the United States of America. The object of the research was the Lithuanian Writers' Association and the beginning of its activities in the United States from 1950 to the restoration of independent Lithuania in 1990. The article focused on the people (writers and not only) who formed the Lithuanian Writers' Association during the period in question and who, in difficult historical times, while being far from their homeland, took the initiative in Lithuanian cultural and literary life. So far the research has focused on the work, life and historical contexts of individual writers and members of the Lithuanian Writers' Association. Therefore, taking the prosopographical method, which has already been tested by historians, as a starting point, an attempt has been made to apply it to a literary study: the Lithuanian Writers' Association in the United States is seen as a single group and a single network of writers connected by certain ties.

Keywords: diaspora, exodus, writer, prosopography, Lithuanian Writers' Association.